

lehet bőségesen megmagyarázni egyetlen könyvben. Az olvasmányok rendszerét illetően a liturgiatudomány jelenlegi állása szerint nem *lectio continua* a megfelelő módszertani szakkifejezés, hanem *Bahnlesung*, avagy *lectio semicontinua*, mivel nem teljesen folyamatos az olvasás, hiszen néha versek, máskor akár fejezetek is kimaradnak az olvasás során.

E felsorolt kisebb pontatlanságok ellenére ismételtlen megállapíthatjuk, hogy valóban hiánypótló műről van szó. Baán István könyvbe foglalt előadássorozata megőrizte egyéni stílusának vonásait, felszabadultan, olykor humorosan is fogalmazva, de mindig megfelelő komolysággal, hittel, beleéléssel, elmélyült liturgikus tapasztalattal készítette el liturgikus és szentségtani magyarázatait. „Átimádkozott erőfeszítéseier” mindannyian hálásak lehetünk az ebben az évben 70. születésnapját ünneplő szerzőnek. (*Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza, 2016*)

NYIRÁN JÁNOS

BABA SCHWARTZ: MÁJUSI CSEREBOGÁR

Akik ismerik Nagy Ferenc alapos kutatásokon és sok, áldozatos munkán alapuló, 2004-es publikációját, *A nyíregyházi zsidók pusztulása* című „tudományos kaddist”, azoknak komoly vigaszt jelenthet az 1927-ben született, s nyolcvankilenc évet megélt túlélő Baba Schwartz önéletrajza, a metaforikus című *Májusi cserebogár*, amely angolul 2016-ban jelent meg, s azóta számos nyelvre lefordították.

Ez a könyv ugyan nem a Nyírség fővárosába vezet el bennünket, hanem csak annak közelébe, a holocaust idején mindössze tizenkétezer lelket számláló Nyírbátorba, ahol a városka lakosságának egynegyedét tette ki a háromezer főt számláló zsidó közösség, de a régió, s a korabeli légkör azonos. Amiben ez a könyv különbözik a korszakra visszatekintő memoárok zömétől, az nem más, mint az események ellenére is töretlen élet- és ember-szeretet. Továbbá az a spontaneitás, az a természetesség, ahogyan Baba — hivatalos nevén Keimovits Margit — és övéi, marhakereskedő apja (a szűkebb család egyetlen áldozattá lett tagja), továbbá gyönyörű anyja, Kellner Böske és két testvére, Erna és Márta képesek voltak zsidóságukat megélni. Az asszimiláció korában, látszólag még csaknem teljes békeidőben, a még hétköznapi antiszemitizmus napjaiban épp úgy, mint a náci pokol elszabadulása idején. Páratlanul szép és egyszerű mondat foglalja össze mindennek a lényegét: „Ahogy a lugas a szőlőt, úgy támasztotta zsidóságunk az életünket.” Ez a természetesség, továbbá a három szép lány anyjának tökéletes *jiddise máme* ösztönei se-

gítettek abban, hogy a familia csodálatosképpen együtt maradt négy nőtagja a kevés túlélő közé került, s Brooklynban (az anya, egy második házasságban), illetve Ausztráliában (a három lány) új életet tudott kezdeni.

Arra, hogy a zsidótörvények miatt a magasabb képzés minden formájából kizárt Baba minden volt, csak nem passzív, magát a pusztulásnak megadó áldozat, bizonyították a könyv egy további, ugyancsak rendkívül életteli, a címben ugyancsak felbukkanó költői képe is. A májusi cserebogarakról, amelyekben/akikben nem nehéz felismerni Auschwitz és a többi koncentrációs tábor minimális mozgástérbe, állandó halálveszélybe szorított kényszerlakóit: „A dobozokban — kicsiben, nagyban, melyik mekkora volt — a cserebogarak egymásra másztak félelmükben, lenyűgöző, kavargó masszát alkotva. A bogarak kinyithatták volna szárnyaikat, hogy elrepüljenek, de szinte soha nem tették. Olyan volt, mintha elfogadták volna fogvatartotti státuszukat és azt, hogy valószínűleg soha többé nem fogják meg tapasztalni az akácfán érzett szabadságot...”

Nos, ez a nyírbátori anya és három leánya a kivételes „cserebogarak” közé tartozott. Ők négyen már a lágerben kivívtak-kicseleztek maguk és szeretetteik, „földijek” számára hol profán, hol szent kiváltságokat, legyen az a tollüzem textilmaradványaival való, mindössze egy kis túlélő táplálékért folytatott üzletelés, vagy éppen az egyik párnahuzatban talált imakönyv és barchesztakaró megőrzése. Az anya még arra is képes volt, hogy a tábor egyik kis halottjának, egy litván lánykának a forró vízzel kiolvasztott földben sírt ásson, abba beletemesse, s a végső útra indító halotti imádságot elmondja fölötte. Más szóval: a halálunk visszaadta a meggyötört gyermek emberi méltóságát.

Vannak azután az emlékiratnak kimondottan humoros részletei is, például arról, hogy a még jócskán gyereklány éveiben járó Baba hogyan leste a zsinagóga női karzatáról első szívyszerelmét, Mikit. Ugyanígy, korántsem egyértelműen tragikusak e nagy lelki erejű nyírbátori négyes fogat szokásának, Lengyel- és Németországban bujdosásának, majd a nőre kiéhezett szovjetektől való megmenekülésének epizódjai.

Az külön emeli a könyv értékét, hogy voltaképpen iker-kötete Baba férje, Schwartz Andor *Élő emlékezet* című memoárjának. Azoknak számára, akik az egykori nyírbátori kislány életteli sorait olvassák, tapintható valósággá válik Roberto Begnini világhírű filmjének címe: *Az élet szép*.

Saródi Szilvia szép fordítása méltón közvetíti *A májusi cserebogár* minden üzenetét. (*Athenaeum, Budapest, 2018*)

PETRŐCZI ÉVA